

JAUFRÉ ENTRE L'AMOR I L'AVENTURA

Le Roman de Jaufré

Lutte contre un lépreux

Parchemin, 110 f (2 col. de 37 lignes), 205 x 160 mm

Provenance : acquis par Louis XIV en 1662 avec la collection Béthune

UNIVERSITAT OBERTA DE CATALUNYA
LLICENCIATURA DE FILOLOGIA CATALANA
TREBALL FINAL DE CARRERA

Tutora: Antònia Carré Pons

Consultor: Josep Camps Arbós

Autora: Maria Carme Canadell Verdaguer

Juny 2011

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	3
2. PRESENTACIÓ DEL <i>JAUFRE</i> DINS EL MARC DE LA NARRATIVA ARTÚRICA.....	5
2.1. EL CONTEXT LITERARI DEL <i>JAUFRE</i>	5
2.2. EL <i>JAUFRE</i>	7
3. PRESENTACIÓ I SÍNTESI DE LES TRES OBRES ESTUDIADES	10
3.1. EL <i>JAUFRE</i>	10
3.2. <i>EL CAVALLER DEL LLEÓ</i>	12
3.3. <i>EL CAVALLER DE LA CARRETA</i>	14
4. L' AVENTURA	16
4.1. EL BOSC	19
5. NOVETATS EN EL <i>JAUFRE</i> : IRONIA, HUMOR I CRÍTICA.....	22
6. LES DAMES.....	25
6.1. COM SÓN LES PROTAGONISTES DELS ROMANS.....	25
6.2. ELS ALTRES PERSONATGES FEMENINS.....	27
7. L' AMOR.....	29
7.1. QUINA CLASSE D' AMOR VIUEN ELS CAVALLERS	30
7.2. L' AMOR I L' AVENTURA.....	34
8. CONCLUSIONS.....	36
9. BIBLIOGRAFIA.....	38

1. INTRODUCCIÓ

La novel·la cavalleresca ha captivat moltes generacions del temps del rei Artús ençà. Un enfilall d'obres i de versions ens són trameses en una gran diversitat de llengües i ens mostren la importància que tingué aquesta literatura en el moment que fou escrita i l'evolució que ha fet al llarg del temps, a mesura que han anat canviant els ideals i les aspiracions de les societats que hi estan reflectides.

A través de novel·les i pel·lícules hem conegut els personatges més emblemàtics de la cort del rei Artús, personatges mítics que ens han encisat amb les seves aventures i que ara analitzarem en aquest treball. Preparem-nos, doncs, per fer un viatge en el temps de la mà del nostre protagonista, el cavaller Jaufré. Ens hi acompanyaran el rei Artús, la reina Ginebra (Guilalmier en el *Jaufré*), cavallers, escuders, dames i donzelles i també els nans, els gegants, les fades i els personatges maldestres que ens esperen a la cruïlla dels camins.

L'objectiu d'aquest treball és analitzar com són compatibles l'amor i l'aventura en l'obra el *Jaufré*. El compararem amb *El Cavaller del Lleó* i també amb *El Cavaller de la Carreta*, dues obres escrites paral·lelament per l'autor xampanyès Chrétien de Troyes. A partir de l'anàlisi literària comparativa podrem fer unes reflexions sobre els personatges, escenes i situacions. Podrem establir paral·lelismes o trobar diferències entre els cavallers, les dames i l'amor i veure com són compatibles l'amor i l'aventura així com: veure quin és el context literari del *Jaufré*, quins són els referents del *Jaufré*, quina classe d'amor viuen els cavallers, com són les protagonistes dels *romans* i quina és la principal diferència entre l'amor del *Jaufré*, *El Cavaller del Lleó* i *El Cavaller de la Carreta*.

El motiu que m'ha portat a escollir el tema del *Jaufré* per a poder realitzar el treball de final de carrera té l'origen en l'assignatura Narrativa catalana medieval, on vaig descobrir aquesta obra d'autoria catalana, composta en l'ambient de la cort aragonesa i de gran qualitat literària.

El treball s'estructura en vuit apartats: En el segon apartat s'explica el naixement del roman, la datació i l'autoria. També podem veure la importància de Chrétien de Troyes en el marc de la narrativa artúrica i el model de roman que segueix el *Jaufré*.

En el tercer apartat hi ha una sinopsi de les tres obres que ens permet situar-nos en el tema i captar fàcilment les diferències en els punts que anirem treballant.

Naturalment parlarem de l'aventura i serà en el quart apartat. Els cavallers surten a buscar l'aventura i la troben en tot un seguit de fets extraordinaris que els posaran a prova i els donaran la glòria, i l'escenari serà el bosc, un espai desconegut, màgic i perillós.

En l'apartat cinquè parlarem de les novetats en el *Jaufré*, de la comicitat, la crítica i també la burla que fa d'una cort en decadència tal com podem veure en el primer episodi on una bèstia passeja Artús que s'ha quedat arrapat a les seves banyes mentre que els seus cavallers es despullen per fer un coixí amb els seus vestits i protegir-lo d'una possible caiguda.

En el sisè apartat parlarem de les dames i donzelles. Els personatges femenins són abundants en les tres obres i tenen un paper essencial en el camí que han de recórrer els cavallers i en el seu èxit.

En el darrer capítol parlarem de l'amor. Els més brillants herois no poden evitar de veure's presos per l'amor, però l'amor per una dama suposa unes exigències que els cavallers hauran de complir. I finalment veurem com l'amor i la cavalleria són compatibles.

AGRAÏMENTS

Gràcies a la meva tutora de TFC, Antònia Carré, pel suport i les observacions al llarg del treball i pels mots constants d'ànim.

Gràcies al consultor de TFC, Josep Camps, per les seves recomanacions i precisions per tal de poder millorar el treball.

Vull agrair també a totes les professores i tots els professors de la carrera la gran quantitat de coneixements transmesos i especialment, a Cecili Garriga, que ha estat el meu tutor durant tots aquest anys, els seus consells i haver resolt tantes vegades els meus dubtes.

Moltes gràcies a tots i totes!!!

2. PRESENTACIÓ DEL JAUFRE DINS EL MARC DE LA NARRATIVA ARTÚRICA

2.1. EL CONTEXT LITERARI DEL *JAUFRE*

Els vincles entre Catalunya i Occitània durant l'edat mitjana són un fet històric, hi ha moltes afinitats tenint en compte la proximitat geogràfica. Les relacions eren polítiques, socials, econòmiques, culturals i lingüístiques. Els Pirineus que separen Catalunya i Occitània foren un pas obligat pels ramaders i per les migracions constants d'una banda a l'altra. Al costat de la vinculació política entre la Corona d'Aragó i Occitània, hi ha l'existència d'una comunitat cultural entre les dues nacions, que es posa de manifest en diversos àmbits.

En l'àmbit literari, tenim tot un seguit d'intercanvis occitanocatalans que afecten camps diferents, des de la literatura d'entreteniment fins als textos usats com a eina d'instrucció per als laics. Textos, dignes d'estudi i reflexió que han estat estudiats per prestigiosos investigadors fins als nostres dies.

Així, doncs, atesa la proximitat de les dues llengües no era gens estrany que la poesia conreada a la Corona d'Aragó fos escrita en occità. Les dues llengües tenen encara moltes semblances. "Al mateix moment que Jaume I tenia cura de l'elaboració del seu *Llibre dels fets*- una de les primeres obres extenses, complexes i ambicioses escrites en català- Cerverí de Girona era celebrat com a trobador a la cort del Conqueridor, per una obra poètica àmplia, variada i composta, és clar, en occità. Aquesta aparent disglòssia cultural no era percebuda com una anormalitat pels mateixos que l'exercien".¹

Al segle XII hi ha un canvi en la història de les lletres romàniques en l'evolució dels gèneres literaris. És el pas de l'èpica cap a un gènere de més complexitat en el qual intervenen els sentiments dels personatges i la presència d'elements màgics i meravellosos. Aquesta nova literatura estava més d'acord amb la classe aristòcrata, primera receptora d'aquests romans que unien l'amor i l'aventura i obrien el camí cap a la novel·la moderna.

¹ SOLER, A.(1999), p. 5.

En aquests romans, l'aventura no té només un sentit col·lectiu, sinó que sobretot té un sentit individual, de recerca personal, que culmina en l'intent de restauració de l'ordre i el triomf del cavaller amb unes qualitats eminentment morals, que es posa al servei del bé.

És al nord de la França medieval del segle XII, que neix aquest tipus de literatura que actualment anomenen novel·la, un relat de ficció escrit en llengua vernacle, en lloc del llatí, la llengua que fins aquell moment era la llengua de la cultura. També hem de donar importància a l'aspecte formal: si les cançons de gesta estaven composades per versos decasíl·labs, com la *Chanson de Roland*, els romans estaven compostats per octosíl·labs apleats en rima consonant que s'adequaven més a la recitació que al cant.

L'aparició de les corts feudals afavoreixen el camí cap aquesta nova literatura que idealitza el comportament de l'heroi cavalleresc, un símbol en el qual els nous cavallers i les dames de l'època s'hi veuen reflectits amb els temes de l'amor i la guerra. Ara hi ha un nou públic literari, el de la noblesa que es vol distingir dels seus inferiors, vilans, camperols o mercaders. Si les cançons de gesta estaven pensades també per a un públic inferior, la novel·la té en principi un públic cortesà en el qual destaca la presència de les dames, un públic més selecte i minoritari, un públic que sap llegir i que pot copsar un estil elaborat més artificiosament. Algunes de les dames són protectores d'aquesta literatura com la comtessa Maria de Xampanya que encarrega a Chrétien de Troyes el roman *Lancelot o El cavaller de la carreta*, roman al començament del qual el mateix Chrétien ens diu que matèria i sentit (*matière et sen*) els ha triat la comtessa.

Aquesta societat cortesana i cavalleresca del nord de França al segle XII és retratada i idealitzada per Chrétien de Troyes, un autor procedent de la Xampanya, a les seves novel·les conegudes com a matèria de Bretanya o novel·la artúrica. D'aquestes novel·les se'n han conservat cinc: *Érec i Enida*, *Cligès*, *El cavaller del lleó*, *El cavaller de la carreta* i *El conte del graal*.

Aquestes novel·les en vers i en llengua francesa representaven una evolució en les aventures de les velles llegendes dels cavallers del rei Artús. Chrétien va donar sentiments, passions i humanitat als seus personatges i una complexitat psicològica que va tenir una gran repercussió en els autors contemporanis i en les generacions immediatament posteriors. Chrétien de Troyes va establir una arquitectura del roman artúric que va tenir gran popularitat i que es va difondre ràpidament.

L'estructura de les novel·les en vers de Chrétien de Troyes sol ser la mateixa: en començar, tota la cort del rei Artús està reunida en un dia de festa solemne, com

l'Ascensió o la Pentecosta. Allí es troben el rei Artús, la reina Ginebra i les seves donzelles i els cavallers (les qualitats dels quals són les habituals: honor, lleialtat, valor, fidelitat, amor). A la cort hi ha pau i harmonia fins que succeeix algun fet extraordinari que trenca l'ordre establert i un cavaller ha d'abandonar la cort i emprendre una aventura que ha de restablir aquest ordre perdut. Aquest cavaller obtindrà el triomf i l'amor de la donzella més bella i, al final, serà homenatjat per la cort.

A l'edat mitjana, l'originalitat en una obra, no era un valor com ho és actualment, els autors reescrivien les obres dels autors que els havien precedit. Tal com ens diu Carré “A l'edat mitjana, escriure vol dir reescriure les autoritats literàries i doctrinals d'una tradició, vol dir també traduir i compilar materials provinents d'altres llengües, de manera que l'escriptor medieval estableix conscientment un diàleg creatiu amb els autors i obres que formen la seva tradició amb la finalitat d'acabar-s'hi integrant ell mateix.”² Així, no ha de sobtar gens que Chrétien de Troyes sigui imitat, i que basades en els seus relats, sorgeixin altres obres que adapten, reprenen, transformen o arrodoneixen les aventures dels cavallers de la taula rodona a través de filtres culturals diferents. Chrétien elabora i vehicula un seguit d'elements que circularan per la literatura cavalleresca escrita en tota l'Europa Occidental.

2.2. EL JAUFRE

El *Jaufré*, és un *roman* artúric escrit en *langue d'oc* i d'autoria catalana, vinculat a la cort del rei Jaume I el Conqueridor i compost cap al final del seu regnat (1272-76). L'autor del *Jaufré* té coneixements de cultura clàssica i coneix la lírica trobadoresca i la narrativa artúrica francesa. El *Jaufré* segueix el model de *roman* que va consagrar al xampanyès Chrétien de Troyes a la segona meitat del segle XII. Té tots els elements que conformen la matèria artúrica, però amb la incorporació d'algunes novetats com són la comicitat i la crítica.

Tot el que constitueix la narrativa artúrica, ho trobem en el *Jaufré*: l'aventura, l'amor, la meravella, els sentiments, i el retrat d'una època. Però en el *Jaufré* hi podem afegir la comicitat, la ironia i la burla.

² CARRE, A. (2007), p. 67.

Vet aquí els tres punts més importants de la narrativa artúrica: L'aventura i l'amor són els eixos del roman. El gust per l'aventura i el sentiment amorós és el que mou els cavallers en la seva cerca, però només es pot ser un amant perfecte després de l'aprenentatge. El cavaller protagonista: té unes característiques inalterables que el defineixen. Encara que pot tenir alguns trets que el diferencien segons cada autor, hi ha un model que cal seguir i que el lector podrà reconèixer fàcilment: un llinatge noble (Jaufré és fill de Dozon), el cavaller es posa al servei d'un senyor (el rei Artús), li agrada el risc i l'aventura, és valerós, generós, té sentit del deure i un cop ha superat un seguit de proves, que li han donat una perfecció tant cavalleresca com moral, obté l'amor de la seva donzella. El fil argumental: Jaufré, com els altres cavallers artúrics, és un heroi que restaura l'honor perdut a la cort mitjançant un seguit d'aventures que li donaran fama i honor i que el portaran a l'amor.

Sobre la datació del *Jaufré* i la identitat del rei d'Aragó al qual es fa menció hi ha hagut un ampli debat crític. S'han proposat diferents dates, una de més precoç i una altra de més tardana. Si el rei a qui està dedicada l'obra fos Alfons II, l'obra estaria escrita entre 1169-1170 Però segons les aportacions d'Anton M. Espadaler, la datació del *Jaufré* s'ha d'endarrerir i situar-la entre el 1272 i el 1276 i estaria dedicada al rei Jaume I. Un dels arguments que defensa Anton M. Espadaler és la relació que hi ha entre els versos del *Jaufré* i els del *Maldit-Bendit* de Cerverí de Girona:

Jaufré

Mas contar tot plan o auzi
En la cort del plus honrat rei,
Que anc fos de neguna lei.
Cho fon lo bon rei d'Aragon,
Paire de pretz e filltz de don
E seiner de bonaventura,

Umils e de leial natura,³

(v. 58-64)

Maldit-Bendit

Lo bon rey d'Arago
Payre de pretz, fill de do
(v. 525-526)
En Jacme, senyer meus,
Per la gracia que Deus
Li det rey d'Arago

³ Edició de Charmaine Lee <http://www.riale.unina.it/jaufre-i.htm> Totes les referències del *Jaufré* que es faran en aquest treball seguiran aquesta mateixa edició.

(v. 543-545)

Segons aquests versos, les qualitats dels dos reis són les mateixes. Com que el Maldit-Bendit està datat el 1272 i Jaume I va morir el 1276, i Espadaler ens diu que els dos reis esmentats en les dues obres són la mateixa persona i conclou que el *Jaufré* ha d'haver-se escrit entre el 1272 i el 1276.

Ara podem estar segurs que l'obra cal situar-la a la cort del rei Jaume I el Conqueridor en els darrers anys del seu regnat. Anton M. Espadaler dóna molta importància als versos del Maldit-Bendit: "La sort d'haver pogut detectar la presència de versos de Cerverí de Girona tant al principi com al final de l'obra- sense que això predisposi a res pel que fa a qüestions com la doble autoria o l'existència d'un *Jaufré* primitius-, crec que ens permet de poder contemplar la novel·la, per primera vegada després d'un segle llarg de debat, sovint massa aspre, amb unes certes garanties".⁴

Al començament de l'obra, el joglar-narrador diu al públic que porta notícies de la cort del rei Artús, que ell no hi ha estat mai, però que ho ha sentit tot a la cort del més honrat rei que mai ha existit en cap religió, es tracta del rei d'Aragó que té excepcionals virtuts cavalleresques, és honrat, lleial, humil...

Pel que fa a l'autoria del *Jaufré*, els versos del final del text són un xic enigmàtics:

Ar preguen tuit cominalment
Que cel que venc a naissiment
Per totz nos autres a salvar,
Que, si-l platz, el deing perdonar
A cel que-l romantz comenset;
Ez az aquel que l'acabet,
Don de tal manera reinar
En aquest siegle ez estar,
Que sia al sieu salvament!
'Amen!' digatz cominalment!
Aquest bon libre es fenitz;
Dieus en sia totz temps grazitz!

(v. 10963-10974)

Aquests versos poden fer creure en l'existència de dos autors, un que va començar l'obra i l'altre que la va acabar, però l'homogeneïtat del relat i de l'estil fan pensar que l'autor del *Jaufré* va ser un sol poeta: "Alfred Jeanroy va indicar que l'autor que va començar l'obra i el que la va acabar potser són la mateixa persona, que hauria volgut marcar dues etapes clares d'escriptura perquè en un moment de la narració assenyala

⁴ ESPADALER, A.M. (2002), p. 335.

que va estar a punt d'interrompre la composició de l'obra, disgustat pels malparlers i els destructors de la cortesia, però que la va continuar només per complaure el rei d'Aragó.”⁵

La història del *Jaufré* va tenir molt èxit a Catalunya i a la Corona d'Aragó com a model de cavaller exemplar i amorós. “La novela de Jaufré gozó de una gran popularidad en Cataluña y en la Corte de los reyes de Aragón, pues Pedro el Ceremonioso hizo decorar con pinturas representando escenas de este libro una sala del palacio de la Aljafería de Zaragoza.”⁶

3. PRESENTACIÓ I SÍNTESE DE LES TRES OBRES ESTUDIADAES

Abans d'entrar detalladament en l'anàlisi d'alguns fragments de les obres, és important fer-ne un breu comentari de presentació i una síntesis per facilitar-ne la comprensió al lector.

3.1. EL *JAUFRE*

Escrit entre el 1272 i el 1276, el *Jaufré* és un roman d'una llargària considerable, gairebé onze mil versos octosíl·labs. Explica les aventures de Jaufré, fill d'Ozon, un jove cavaller ben plantat i valent que es presenta a la cort del rei Artús el dia de la festa de la Pentecosta i demana al rei de ser nomenat cavaller. El jove es compromet a perseguir i castigar Taulat de Rogemont, al que vencerà després de passar per tot un seguit d'aventures que el faran el més perfecte cavaller i l'amor serà la seva recompensa.

El roman comença a la cort del rei Artús, a Carduel, a la Pentecosta. Allí es troben el rei i els cavallers de la Taula Rodona. El rei, que escolta el que contenen els seus cavallers, no es vol asseure a menjar fins que no succeeixi alguna aventura i com que l'aventura no es presenta, surt a buscar-la i mena la cort cap al bosc de Brocéliande. A l'entrada d'un molí una dona li demana ajuda perquè una bèstia se li menja el gra. Artús

⁵ CARRE, A. (2007), p. 94.

⁶ RIQUER, M.; VALVERDE, J. M. (2007), p. 222.

agafa la bèstia per les banyes i les mans li queden enganxades. La bèstia passeja amb Artús penjat davant seu i s'enfila al cim d'una roca. Els cavallers es treuen la roba i la posen al peu de la roca, sota el rei, perquè faci de coixí en cas que el rei caigui. La bèstia després de deixar caure el rei es transforma en un dels millors cavallers de la cort, un cavaller mag. Aquesta és la primera aventura.

Quan tornen al palau, es presenta Jaufré, un jove ben plantat que li demana al rei Artús que el nomeni cavaller. Aleshores entra corrent a la sala un guerrer, Taulat de Rougemont, i mata un cavaller als peus de la reina, insultant al rei. Jaufré s'ofereix per perseguir el guerrer davant la mofa del senescal Keu. El rei anomena cavaller a Jaufré el guarneix com cal, li dona un cavall i Jaufré surt a perseguir el malvat Taulat.

Jaufré en la seva *quête* o recerca s'ha d'enfrontar amb un seguit de proves. La primera és l'enfrontament amb l'orgullós Estout de Vertfeuil al qual venç. Poc després ha de disputar amb el cavaller de la blanca llança i amb el guardià, als quals venç novament. Sense reposar ni menjar, segueix el camí i s'ha d'encarar amb uns leprosos que retenen una donzella i han matat vuit nens per curar-se amb la seva sang, però per poder sortir de la casa dels leprosos, Jaufré ha de desfer un encantament.

El nostre heroi està molt cansat, arriba a un jardí, és el jardí de Brunissèn. Jaufré extremadament fatigat s'adorm però Brunissèn no pot dormir sense poder escoltar la piuladissa dels ocells que Jaufré ha espantat a l'entrar al jardí. Brunissèn fa prendre Jaufré i fa portar-lo davant seu. Entre els mots irats d'ella que el vol fer penjar, i els d'ell demanant que el deixin dormir abans de ser ajusticiat, queden enamorats l'un de l'altre. Aquella nit Brunissèn no pot dormir i fa moltes voltes al llit amb grans sospirs. A Jaufré el desperten uns crits i uns plors de dol i quan demana el que passa, el colpegen tan fort que es pensen haver-lo mort. Mentre Jaufré pensa en Brunissèn, arriba mitja nit i altra vegada tornen els crits i els planys i decideix que ha de marxar d'allí i quan pot ho fa. Pel camí troba un home que porta un carro i és a través d'ell que sap de les qualitats i riqueses de Brunissèn

Jaufré continua les seves aventures sense descansar fins arribar al castell on troba un cavaller que jeu sobre un llit, està ferit i l'acompanyen dues dames. La dama de més edat li explica a Jaufré les maleses de Taulat. Taulat havent ferit al cavaller l'obliga cada mes a pujar una muntanya mentre el colpeja fins que se li tornen a obrir les ferides i així des de fa set anys. Taulat és fora i trigarà vuit dies a tornar. Durant aquest vuit dies Jaufré es queda amb un ermità. Fent camí troba un gegant que havia agafat la filla d'Augier. Lluiten i Jaufré venç, li talla els peus i recull la donzella per tornar-la al seu

pare. Després de vèncer Taulat i obligar-lo a alliberar el cavaller, Jaufré emprèn el camí de tornada junt amb la donzella que ha de tornar al seu pare i després anirà a trobar Brunissèn.

A l'arribada a Montbrun, Jaufré és rebut per Brunissèn i una gran comitiva que li fa els honors. Després de menjar i haver-se dit belles paraules, Brunissèn i Jaufré es retiren a reposar i passen una nit d'insomni pensant l'un en l'altra sense estar segurs de ser correspostos en l'amor. L'endemà estan tots dos desitjosos de confessar-se el seu amor. És Brunissèn qui finalment pren la iniciativa i finalment li proposa matrimoni. Jaufré accepta encantat la proposta. El casament serà a la cort del rei Artús.

Pel camí cap a Carduel, Jaufré ha de viure una nova aventura en el món subterrani de la Fada de Gibel. A Carduel Jaufré i Brunissèn es reuneixen amb el rei i la reina i es celebren les noces. De tornada a Montbrun, Jaufré exerceix de senyor del castell i finalment passa la nit amb Brunissèn.

3.2. EL CAVALLER DEL LLEÓ

Chrétien de Troyes va escriure *El cavaller del lleó* l'any 1177. Aquesta obra, Chrétien la va escriure juntament amb *El cavaller de la Carreta*. Podrem apreciar en la síntesi de les dues obres que hi ha esdeveniments que passen en el mateix període i que s'entrellacen en les dues obres. En un dels fragments podem veure com Galvany ha desaparegut del *Cavaller del lleó* i es troba en *El cavaller de la carreta*.

Aquest afer no l'hauria deixat indiferent, atès que la meua esposa és la seva germana, però un cavaller estranger va anar a buscar la reina a la cort i ara la té retinguda (...) Aquest assumpte m'ha portat un gran dany, perquè estic segur que si monsenyor Galvany, que és tan valerós, s'hagués assabentat del mal pas en què em trobo, hauria vingut corrents a protegir la seva neboda i els seus nebots. Tanmateix, com que ha hagut d'anar al darrere d'aquell, a qui Déu castigui per haver segrestat la reina, ho ignora tot i, quan hi penso, quasi m'esclata el cor de pena.⁷

En aquesta obra l'autor aborda el tema de la fidelitat, l'amor i el matrimoni i aconsegueix preservar la unió matrimonial. Un lleó, agraït i fidel, símbol de la valentia i la virtut acompanyarà el cavaller, l'ajudarà en les seves aventures i li donarà nom.

El roman comença a la cort del rei Artús, a Carduel, a la Pentecosta. Després de dinar, el rei es retira a la cambra on és retingut per la reina. Fora de la cambra hi ha els

⁷ TROYES, Ch. (2001), p. 93.

cavallers Didonel, Sagremor, Keu, Galvany, Ivany i Calogrenant que ha començat a explicar una història. Feia ja set anys que Calogrenant havent sortit a cercar aventures, es troba un vilà malgirbat que li indica una font. Calogrenant aboca el vas d'aigua sobre el graó i es desencadena una tempesta, quan la tempesta ha passat es presenta un cavaller que li diu que ha atacat casa seva i el seu bosc i lluita amb ell i el venç.

Acabada la història, Ivany li diu que no hauria d'haver amagat la història durant tant de temps i que ell l'anirà a venjar. Ivany arriba a la font, aboca el vas d'aigua al graó, es desencadena la tempesta i apareix el cavaller que defensa la font. Ivany el fereix de mort i el segueix fins al seu castell. Arriben al castell i Ivany queda tancat a dins. Una donzella, Luneta, l'adverteix del perill que corre, l'ajuda i li dona un anell que fa tornar invisible qui el duu. El cavaller malferit mor i al castell es deixen sentir les lamentacions i el dol. Ivany veu Laudina, la vídua del cavaller a través d'una finestra i se n'enamora. En adonar-se'n, Luneta li aplanava el camí a Ivany. Luneta parla d'ell a la seva senyora i li fa veure que és el cavaller que necessita per defensar la font. Yvain i Laudina es veuen i Laudina el pren per marit.

Al cap d'una setmana d'haver-se celebrat les noces, Galvany persuadeix Ivany de marxar amb ell per lluitar en els torneigs i engrandir la seva fama. Ivany sol·licita a Laudina la seva autorització. Ella li dona permís per marxar, però només durant un any, ha d'haver tornat vuit dies després de sant Joan. Laudina li dona un anell que el protegirà com a prova del seu amor.

Ivany marxa i junt amb Galvany van a tots els llocs on es celebren torneigs i així passa més d'un any. A mitjan agost el rei celebra una festa a la cort, Galvany i Ivany arriben la vigília de la festa i a Ivany li acaba de venir al pensament que no ha respectat el termini que li va donar Laudina, vet aquí que s'acosta una donzella i li diu que no ha complert la promesa feta a la seva senyora i que aquesta no el vol veure més i li pren l'anell que ha de tornar a la seva senyora. Ivany es desespera i perd el seny, s'estripa les robes i marxa cap al bosc on fa la vida d'un home salvatge i foll.

Un dia, una dama i les dues donzelles que l'acompanyen el troben al bosc adormit, l'examinen i finalment li reconeixen una cicatriu a la cara i per la cicatriu saben que es tracta d'Ivany. La dama i les donzelles marxen ràpidament cap al seu castell i la dama busca un unguent que guarirà la follia d'Ivany. Les dames el porten al seu castell on tenen cura del cavaller, el qual un cop recuperada la seva força, pot derrotar el compte Alier, un enemic de la dama. Un cop guarit marxa travessa la forest i sent un crit, és d'un lleó que havia estat atrapat per una serp, no dubta a prendre partit pel lleó i mata la

serp. El lleó, un cop alliberat, se li postra en senyal de submissió i a partir d'aleshores el seguirà a tot arreu on vagi.

Ivany ha de defensar Luneta, ha de vèncer el gegant Harpi de la Muntanya, ha de defensar la filla petita del senyor de la Negra Espina de les males arts de la seva germana, ha d'alliberar tres tres-centes donzelles en captiveri que treballen sense repòs i viuen en la misèria patint fam i set.

Finalment Ivany decideix que ha de tornar a fer les paus amb Laudina. Torna a la font i fa desencadenar la tempesta i Luneta comença a teixir els plans per a la tornada d'Ivany i la reconciliació amb la seva senyora. Laudina i Ivany fan les paus i Luneta està feliç d'haver-los reconciliat per sempre més.

3.3. EL CAVALLER DE LA CARRETA

Chrétien fa un canvi important respecte de les seves obres anteriors. En aquesta obra es produeix l'adulteri de la reina Ginebra, esposa del rei Artús, amb Lancelot. En començar l'obra, l'autor cita la comtessa Maria de Xampanya i ens fa saber que ha escrit l'obra per encàrrec i segons el gust de la seva mecenes. "Sin embargo, voy a decir simplemente que en esta obra actúan más sus requerimientos que mi talento y esfuerzo".⁸ Matèria i sentit (*matière et sen*) els ha decidit la comtessa i d'aquí la diferència amb les altres obres i el caire adúlter i antimatrimonial, atès que tan Maria de Xampanya com la seva mare Leonor d'Aquitania van divulgar el nou concepte d'amor cortès que venia de Provença. Chrétien va deixar inacabada aquesta obra que no s'avenia amb les seves idees sobre la moral cavalleresca i la seva tesis que l'amor i el matrimoni són compatibles. Contràriament al *Cavaller del lleó*, el que dona nom al cavaller és una carreta, un objecte humiliant i vergonyós. L'autèntic nom del cavaller no el sabem fins que ens el diu la reina en el vers 3660: "Lanzarote del Lago se llama el caballero, estoy segura".⁹ La novel·la la va acabar Godefroi de Leigni, un dels deixebles de Chrétien de Troyes.

L'obra comença el dia de l'Ascensió, quan el rei Artús ha reunit la seva cort. Després de dinar, el rei es queda entre els cavallers i també hi ha la reina. De sobte, entra un

⁸ TROYES, Ch. (1994), p. 11.

⁹ TROYES, Ch. (1994), p. 78.

cavaller que desafia al rei, un dels seus cavallers, el que li tingui més confiança, ha d'acompanyar la reina al bosc per trobar-se amb ell i tornar-la sana i estalvia amb la promesa de tornar-li els presoners que ell té retinguts al regne de Gorre.

Keu s'ofereix a acompanyar la reina, però els fan presoners a totes dues. Gauvain, el nebot del rei, i el cavaller de la carreta van a la seva cerca. En aquell temps, anar sobre una carreta era signe de descrèdit ja que sobre la carreta s'hi passejaven els presoners, lladres, assassins o condemnats a mort. Meleagant ha estat qui ha agafat presonera la reina i se l'ha emportada al regne on cap estranger torna. Només s'hi pot arribar per dos camins molt perillosos, el Pont sota l'Aigua i el Pont de l'Espasa. Allà es separen amb Gauvain que escull el camí del Pont sota l'Aigua i el cavaller que havia pujat a la carreta el Pont de l'Espasa.

Després de passar tot un seguit d'aventures, el cavaller de la carreta arriba al Pont de l'Espasa, el pont és una espasa afilada i l'aigua a sota és perillosa, a l'altra banda creuen veure dos lleons o dos lleopards. Els dos acompanyants del cavaller s'espanten, però ell està disposat a travessar el pont i el travessa, tot i que arriba ferit a l'altra banda.

Des de les finestres del castell l'han vist Meleagant i el seu pare, el rei Baudemagus. El pare li diu a Meleagant que torni la reina Ginebra al cavaller que han vist travessar el pont, però Meleagant no el vol escoltar i per poder rescatar la reina Ginebra hauran de lluitar estant ella present. Quan acaba el combat, el rei porta Lancelot fins on és la reina i ella el rebutja, tot i el que ha fet per ella. El rei el porta davant el senescal Keu. La reina és lliure i tots els captius han estat alliberats.

Finalment Lancelot i la reina poden parlar, i quan ell veu que tot el que diu agrada a la reina, li demana per quina raó li havia fet aquell mal paper i ella li contesta que per haver pujat a la carreta, ella diu que el perdona i queden per veure's a mitja nit.

A la nit, Lancelot va cap a la finestra darrera de la qual hi ha la reina, però els ferros de la reixa els separen, Lancelot li diu que si a ella li plau pot forçar els ferros, ella creu que no ho podrà fer, però Lancelot els doblega i els arranca d'arrel i es fereix als dits. Entra i va cap al llit de la reina. Després de passar una nit d'amor, l'endemà Lancelot marxa amb recança deixant els llençols tacats de la sang que li sortia de les ferides de la mà.

Al matí, Meleagant entra a la cambra de la reina i veu que té els llençols tacats i que també ho estan els del llit de Keu, ja que a la nit se li han obert les ferides que té. Meleagant creu que la reina ha dormit amb Keu i diu al seu pare que Keu ha traït el rei

Artús davant les queixes de la reina. La reina ha fet anar a buscar Lancelot que lluita amb Meleagant per defensar Keu i la reina.

Meleagant fa construir una torre on l'empresona Lancelot i ningú sap on és. Meleagant va a la cort del rei Artús, havia acordat una batalla amb Lancelot i diu que si en un any Lancelot no ha aparegut lluitarà amb Gauvain. El pare de Meleagant creu que Lancelot està presoner i la germana de Meleagant va a alliberar-lo.

Ha passat un any i Meleagant arriba a la cort del rei Artús per la batalla que té pendent. Gauvain ja es prepara quan veu que arriba Lancelot. Lancelot i Meleagant lluiten. Meleagant és vençut i Lancelot li talla el cap.

4. L'AVENTURA

El terme *aventure* present a la novel·la artúrica ve del llatí *adventus* i significa “allò que li succeeix al cavaller”, i també remet a l'atzar. El cavaller sortirà de la cort per internar-se al bosc i anar a terres desconegudes i no tornarà fins que hagi assolit la fita que l'ha fet marxar per poder restablir l'ordre. Aquesta aventura és una aventura iniciàtica, de formació, la recerca d'un mateix per a assolir el grau màxim de realització personal. El cavaller es farà a si mateix, posarà a prova el seu valor, la seva identitat prendrà forma i serà mereixedor de l'amor.

Tal com ens diu Cirlot, “*Aventure* alude al azar y también al destino, a la fortuna, a la aventura, y en muchas ocasiones se refiere al riesgo y al peligro”.¹⁰ És en el camí de l'aventura que trobem el cavaller, un cavaller que cerca constantment i lluita per la seva perfecció. “En el roman artúric la aventura es objeto de búsqueda (*queste*), y con estos dos términos – *aventure* y *queste* – quedan determinadas las coordenadas en las que se sitúa la acción novelesca: el caballero sale a la aventura y eso significa que su disposición es abierta a todo aquello que pueda ocurrir”.¹¹ Per donar-nos una idea de com es projecta l'aventura en les novel·les artúriques, Cirlot fa referència a un assaig de 1909 del filòsof Georg Simmel on diu que el territori de l'aventura és aquell que es troba fora de la vida i també la possibilitat que la vida es pot concebre com una aventura: “En la novela artúrica la totalidad de la vida se concibe como una aventura,

¹⁰ CIRLOT, V. (2005), p. 40.

¹¹ CIRLOT, V. (2005), p. 40-41.

cumpliéndose con esa posibilidad extrema que advertía Georg Simmel en su ensayo sobre este tema, y según la cual la aventura no sólo no se situaba en un territorio ajeno a la vida, sino que se identificaba con ella”.¹²

Sortir a l’aventura, a la cerca constant, al desconegut, això és anar a l’aventura per trobar el destí, el prestigi. Auerbach ens diu que “la prueba por la aventura constituye el sentido propio de la existencia ideal caballeresca”.¹³

El rei Artús no vol menjar fins que se li presenti una aventura, aquest és el costum de la cort en el dia de la Pentecosta i així li fa saber al senescal Keu quan aquest li proposa d’anar a menjar:

Que ja sabetz vos veramentz
E avetz o vist mantas ves,
Que non manjaria per res,
Que cort tan esforsada tenga,
Entro que aventura mi venga
O qualque estraigna novella
De cavalier ou de pulcella.

(v.148-152)

L’aventura de la font que viurà Ivany, de primer la va provar d’aconseguir Calogrenant.

Calogrenant, el cosí d’Ivany surt a buscar l’aventura, esperant (*adventus* és espera) trobar algun succés extraordinari amb el qual pugui demostrar el seu valor i es pugui realitzar com a cavaller. Calonegrant, al començament d’*El cavaller del lleó* ens diu:

Heus aquí, ara fa més de set anys, que jo, tot sol, tal com va el camperol, anava buscant aventures, armat amb tot l’arnès, com escau a un cavaller, i vaig trobar un camí a la meva dreta que travessava una forest espessa(...).¹⁴

“Calogrenante parte sin misión ni encomienda, busca aventuras, es decir, encuentros peligrosos, con los cuales pueda ponerse a prueba”.¹⁵ Els nostres herois surten lliurement a l’aventura per a demostrar el seu valor. Tot està ple d’aventures que els esperen i ells estan disposats a afrontar tot el que els vingui al damunt i passaran les proves que el destí els ha preparat i compliran amb la missió que els ha estat reservada.

¹² CIRLOT, V. (2005), p. 40.

¹³ AUERBACH, E. (2002), p. 131.

¹⁴ TROYES, Ch. (2001), p. 9.

¹⁵ AUERBACH, E. (2002), p. 130.

La cort del rei Artús és l'escenari on comencen les tres aventures cavalleresques que han de portar els nostres protagonistes a aconseguir la glòria i l'amor. Comencen a les festes de l'Ascensió i la Pentecosta, dues solemnitats religioses, fruits de la Pasqua de Resurrecció que signifiquen canvi i renovació i que es celebren amb una setmana de diferència. El *Jaufré* i *El cavaller del lleó* comencen l'aventura el dia de la Pentecosta i *El cavaller de la carreta* el dia de l'Ascensió. En aquests dies de festa assenyalada, el rei Artús ha reunit la seva cort. Però un cavaller irromp a la cort i li fa una afronta. Aquest fet ens situa davant una cort que està en decadència i Jaufré, Ivany i Lancelot surten a l'aventura per restaurar aquest ordre perdut.

Jaufré en la seva cerca guanya nombroses aventures i envia els vençuts a la cort del rei Artús per acreditar els seus èxits, mentre ell segueix amb la seva missió fins al final. Per a ell, la seva marxa cap a l'aventura és un viatge de formació, al llarg del qual obtindrà els valors cavallerescos. Però la seva cerca no acaba en vèncer Taulat, la seva cerca acaba amb el matrimoni amb Brunissèn i es converteix així en senyor de Montbrun. Aquest ha estat el seu premi.

Ivany deixa la cort per anar a l'aventura i venjar el seu cosí Calogrenant, es deixa emportar per l'atzar i es troba amb l'aventura de la font, aventura en la qual s'ha d'enfrontar a un adversari a qui guanya i que li serveix per restablir l'ordre i trobar l'amor de la dama amb la qual es casarà. Però més fort que l'amor és la recerca de l'aventura que l'empeny a marxar amb Gauvain després de la pausa amorosa. Ivany enfollirà i quan li retorni el seny s'enfrontarà a noves aventures que tindran un nou valor social acompanyat del lleó.

Lancelot marxa a l'aventura per alliberar la reina Ginebra, presonera de Meleagant. Per reparar aquesta afronta s'ha de retornar la reina a la cort, aleshores apareix aquest cavaller, que després d'haver rebentat dos cavalls ha de pujar a la carreta, un objecte infame. Amb la seva decisió fa un pas transcendental, sacrifica la seva existència de cavaller, perd la seva identitat i entra en una experiència vital. Lancelot viatja per Gorre (el món dels morts) per anar a buscar la reina Ginebra, per amor canviarà la seva vida i es trobarà a ell mateix. Lancelot ha de passar per moltes proves, en la seva frenètica marxa, però la més important és la del "Pont de l'espasa". Després de passar aquesta prova, Lancelot podrà rescatar la reina i tots els captius que reté Meleagant. D'aquesta manera, aquesta aventura no tindrà només un caràcter individual sinó social i serà precisament ell que havia estat marginat qui restaurarà l'ordre social perdut. El

recorregut de Lancelot en la seva aventura s'avé amb els rituals iniciàtics on la mort és el requisit indispensable per a transformar-se en una altra persona.

4.1. EL BOSC

El bosc és fantàstic i aterridor, és el lloc on succeeix l'aventura, l'espai misteriós i desconegut, és també un lloc que fa por, un lloc de marginats. És el lloc on el cavaller es troba sol i, allunyat de la societat, es retroba amb ell mateix. El bosc és el lloc de la transformació. Tal com ens diu Cirlot, "Desde el punto de vista íntimo, interior i psicológico, el bosque es el lugar de las operaciones del alma, de las transformaciones interiores y de la purificación".¹⁶

El bosc és també un refugi per als amants, Tristany i Isolda s'hi refugien per poder viure el seu amor. Erec i Enide també s'hi refugien. Perceval hi creix innocent amb la Dama Viuda.

El bosc és el lloc on els cavallers poden trobar la fama, el valor, el reconeixement, l'amor i la follia, un lloc desconegut, secret i misteriós on hi ha fonts màgiques, passos dels camins on es poden trobar éssers extraordinaris: bruixes, diables, gegants, leprosos, folls, nans... i també dames i donzelles que es troben en perill i que s'han de defensar.

Els boscos medievals no eren com els d'ara i hem de pensar que tots aquells éssers que troben els cavallers, d'alguna manera formaren part de la vida dels homes i les dones d'aquella època. El diable es pot amagar darrera de qualsevol cos i també la maldat i la crueltat. Però de tant en tant, els cavallers troben un castell, i en el castell hi ha dames i donzelles amables que els donen hostatge.

Si ens fixem en Ivany veiem que entra al bosc a buscar l'aventura, troba la font i persegueix el cavaller, en vèncer aquesta aventura troba l'amor. Més tard, Ivany entra al bosc foll, perdut, i ha de viatjar al seu subconscient per a retrobar-se, ha d'estar allunyat de la societat per retrobar-se a si mateix. Ha de fer un recorregut interior. Ivany viu la seva follia al bosc abans de la seva transformació i a l'interior del bosc, no tan sols es troba a si mateix sinó que trobarà el company que el seguirà en les seves aventures, el lleó. Quan el cavaller es troba el lleó que és atacat per la serp, ell ha de prendre una decisió i la pren a favor del lleó que es convertirà en el seu company inseparable en el

¹⁶ CIRLOT, V. (2005), p. 43.

camí, que l'acompanyarà, li donarà força i li donarà identitat passant-se a dir “*El cavaller del lleó*”, un nom i unes noves aventures que el portaran altra vegada cap a Laudine.

Hem vist que Ivany enfolleix per amor, la seva follia és interpretada com un càstig i com un foll que viu fora de tota norma resta al bosc sol i nu. A l'Edat Mitjana hi havia un rebuig social de la follia interpretada com una falta i els folls eren exclosos de la civilització. Laura Borràs ens ho explica d'aquesta manera: “Els bojos estan condemnats a viure sols, en contínua diàspora a través de boscos i ciutats, rebutjats per la gent, que s'espanta del seu aspecte i de les seves reaccions primàries”¹⁷

També Lancelot actua com un foll en creuar el Pont de l'Espasa, l'amor que sent per Ginebra no li deixa veure el perill. Lancelot entra al bosc per intentar alliberar la reina, el bosc és un lloc salvatge i perillós. Podem comparar l'estada al bosc d'Ivany amb l'estada a la torre de Lancelot. Lancelot passa un any tancat a la torre, totalment sol, alimentant-se de pa i aigua. La solitud és una prova, va ser-ho per a Jesucrist i per a Joan el Baptista, una prova per a trobar-se amb un mateix.

Endinsar-se al bosc és anar lliurement a l'aventura, al que pugui esdevenir, a una concepció de la vida com a cerca i un enfrontament amb el perill. I del bosc no se'n surt de la mateixa manera que s'hi ha entrat, se'n surt amb més coneixement i saviesa.

Jaufré entra al bosc cobejós de fama i sense aturar-se en el camí derrota Estout de Vertfeuill, el cavaller de la blanca llança i de seguida el guardià i tan bon punt ha acabat, ens trobem endinsats en l'episodi dels leprosos.

Ja a la Bíblia, la lepra no és considerada només com una malaltia del cos sinó també com una malaltia de l'ànima. Segons l'Antic Testament, els leprosos havien d'estar exclosos de la societat i s'havien d'aïllar per a la resta de la seva existència. La lepra va ser per excel·lència la malaltia de l'Edat Mitjana. Els leprosos eren marginats i es consideraven morts en vida. Més que per por del contagi, l'església i la societat tractaren amb duresa aquesta malaltia atès que creien que era un càstig diví i que els leprosos tenien un ressentiment cap a les persones sanes que els feia capaços de qualsevol maldat.

L'autor ens descriu tots els símptomes de la lepra, això vol dir, tal com comenten Martín de Riquer i José Maria Valverde, que coneixia bé la malaltia: “Hay que hacer especial mención del alucinante episodio de los leprosos, en el que el autor del *Jaufré* se

¹⁷ BORRÀS, L. (1999), p. 81.

revela no tan sólo como un hábil novelista, capaz de infundir vivas impresiones, sino también como un buen conocedor de los síntomas de la terrible enfermedad”.¹⁸

E Jaufre, que·l vi, ac feresa,
Car lo vi tant desfigorat;
Que ben ac de lonc un astat
E de spallas doas brassadas,
Grosses mans e ganbas enfladas
E·ls detz corps e totz desnozatz;
E fon per la cara bossatz
De gran bosas meraveillossas.
E ssas ceillas non son pellossas,
Aintz las a enfladas e duras.
E ac las prunellas escuras
E·ls ueils trobles e grepellatz,
Tot entorn de vermeill orlatz.
E las gingias reverssadas,
Blavas e grossas e botadas,
E ac grans e rossas las dentz
E vermenosas e pudentz.
E fon vermeilltz et aflamatz,
Aissi com un carbon crematz.
E·l nas quicat e moregos;
E polset e fon rauquillos,
Si que a pena poc parlar.

v. (2322-2343)

Però l'autor no tan sols coneixia els símptomes de la malaltia, sinó tot el simbolisme que l'embolcallava. La lepra va esdevenir una malaltia simbòlica i ideològica, era tan temuda que el seu nom ja feia esgarrifar. La lepra simbolitzava la lepra de l'ànima i el cos esdevé la presó de l'ànima. Segons Laura Borràs: “La idea de la puresa té les seves arrels en la creença d'una unió indissoluble del cos i de l'ànima – sense oblidar el paper indicador material que té el cos com a expressió de l'ànima, motiu pel qual la lepra és considerada un signe del pecat –.”¹⁹

La casa dels leprosos és el símbol del mal. Carré ens diu: “Jaufré és presoner d'ell mateix, i només quan pugui vèncer la seva supèrbia podrà sortir de la seva presó i derrotar el gegant leprós.”²⁰ Jaufré no podrà sortir de la casa fins que no hagi vençut la supèrbia.

I és en aquest lloc secret i amagat del bosc, on Jaufré pujarà un esglaó més en la seva formació cavalleresca. Jaufré ha d'esperar vuit dies perquè Taulat torni al castell on té el

¹⁸ RIQUER, M.; VALVERDE, J. M. (2007), p. 222.

¹⁹ BORRÀS, L. (1999), p. 84.

²⁰ CARRE, A. (2007), p. 28.

cavaller torturat i aquests dies, els passarà en una ermita amb l'única companyia de l'ermità i és en aquest espai que el nostre heroi s'acabarà de purificar.

5. NOVETATS EN EL JAUFRE: IRONIA, HUMOR I CRÍTICA

En el *Jaufré* no hi ha temes nous. L'autor treballa amb temes coneguts i amb una amalgama de temes, motius i seqüències narratives de la literatura artúrica, aconsegueix un text renovat i original. Així, doncs, en aquest nou text hi podem trobar com a novetats: ironia, humor i crítica.

El *Jaufré* és una obra llarga i el joglar-narrador es troba davant d'un públic al qual ha de mantenir expectant mentre explica la història. El narrador també ha de vetllar perquè el públic rebi l'obra d'una manera correcta, per això demana atenció i el que essencialment vol és divertir amb aventures fantàstiques que fan riure per la seva estranyesa i que fan més lleugera una obra que podia durar unes vuit hores.

D'un conte de bona manera,
D'azauta rason vertadeira,
De sens e de chavalarias,
D'ardimens e de cortesias,
De proesas e d'aventuras,
De fortz, d'estrainas e de duras,
D'asaut, d'encontre e de batailla,
Podez auzir la comenzailla;
Que, se volez, e-us en dirai
Aitant con ai auzit ni sai.
E digaz m'en so qu'en volres,
S'ieu en dic, si m'escoteres
Ni-m volres de bon cor entendre,
Car hom non deu comprar ni vendre
Ni l'un ab l'autre conseilar,
Cant au bonas novas contar;
Que quant no son ben entendudas,
A cel que las diz sun perdudas
E a acels non valun gaire,

(v. 1-19)

Tal com diu Carré: “és evidentíssim el sentit de l'humor que l'autor ha atorgat a la seva obra, la voluntat del roman de parodiar el *roman* cortès d'origen francès que li ha servit de model. Tot plegat, amb la intenció de divertir el seu públic, cosa que l'autor sap fer amb encert, jugant amb les escenes còmiques que barreja enmig de les aventures

cortesies i amoroses”.²¹ Les aventures que té el rei Artús en l’obra, en lloc de demostrar la seva valentia i serietat, fan riure.

En el primer i el darrer capítol el rei Artús es troba en una situació còmica. La seva integritat està en perill per un encantament, un animal fantàstic, una bèstia espantosa i fera el passeja amb les mans del rei preses a les seves banyes. El rei va agafat d’aquesta manera humiliant davant tots els seus cavallers, que al seu torn s’han de treure la roba per amortir el cop si la bèstia el deixa anar. El rei té por de morir i l’escena crea un efecte còmic. La ironia del narrador es pot comprovar quan els cavallers es vesteixen, però cada un pren els vestits del pilot i es posa els primers que troba:

Mas non i ac neguns triatz:
Qui pren capa, qui pren mantel,
E pueis tenon ves lo castel

v. (476-478)

Ens podem imaginar la fila que fan els cavallers tornant al castell els uns vestits amb la roba dels altres. Però un cop allà tots es van alegrar i riure de la broma que els havia fet el cavaller encantat:

Pueis an assatz gabat e ris
Del esquern del encantador,

v. (498-499)

Al final del relat, el rei ha de combatre amb un ocell encara més fantàstic que la bèstia. Artús, com en l’episodi del primer capítol del relat, surt a lluitar amb una au meravellosa que l’agafa i se l’endú. Una altra vegada els cavallers s’han de tornar a despullar per si l’ocell el deixa anar. Finalment l’ocell es torna a convertir en el cavaller encantat.

Les dues aventures tenen un caràcter extraordinari i tenen com a novetat l’humor amb què es tracta al rei Artús i la seva cort. També tenen com a novetat la metamorfosi de la bèstia i de l’au gegant en un dels cavallers de la cort.

Una de les seqüències que el públic havia de trobar-hi la part còmica és quan Jaufré per l’amor de Brunissén es nega a ajudar a la donzella que ve en representació de la fada de Gibel. Això, tal com comenta Carré, “subverteix els ideals de la cortesia”²² i el

²¹ CARRE, A. (2007), p. 99.

²² CARRE, A. (2007), p. 100.

públic havia de trobar divertida la negativa del cavaller que actua d'una manera impensable en un cavaller artúric.

També és desmesurada l'acció d'en Jaufré quan talla la mà al leprós, tenint en compte que li talla perquè li havia fet la figa, el signe obscè amb què l'ha obsequiat quan Jaufré li demana que deixi estar el nen, i no perquè hagi mort vuit infants. Una altra escena còmica en el capítol dels leprosos és quan Jaufré confon la donzella amb el gegant leprós i li té por.

Un detall d'originalitat és el nom de la reina nomenada Guilalmier, l'únic text de tradició artúrica on la reina, esposa del rei Artús és nomenada d'aquesta manera

Cal destacar la denúncia que es fa de la decadència i dels vicis de la cort que el *Jaufré* posa de manifest al llarg de tota l'obra, des del primer episodi on es mostra la nuesa de valors de la cort fins al final, passant pels episodis de la donzella que demana ajuda i cap cavaller li pot donar perquè a la cort ja no queden cavallers o la digressió moral que fa l'autor en l'episodi dels leprosos i que fa amb dolor al cor i aflicció perquè no veu cap sortida a la situació:

Per que n'ai al cor gran dolor,
Cant mi menbra de llas proesas,
Dels bons faitz ni de las larguezas
Ni del segle, qu'i an menta
Cels que son denan nos pasat.
Et ara'l veig qu'es tot perdut,

v. (2594-2599)

Aquesta denúncia que fa l'autor de la cort del rei Artús també val per a la cort on s'ha escrit el *Jaufré*. I és que en els últims anys de regnat de Jaume I es viuen tot un seguit d'esdeveniments prou significatius per a ser dignes de crítica política i social, exceptuant-ne la figura del rei atès que la crítica no va dirigida a ell i el relat, sense nomenar-lo, el lloa dues vegades.

6. LES DAMES

Tal com ens diu Carré, “En la narrativa artúrica, i més endavant en la cavalleriesca, tot es fa sota la mirada atenta d'una dona, que propiciarà (o no) el joc amorós. En el torneig o en les justes sempre hi ha dones que miren les proeses dels cavallers.”²³

Els personatges femenins en els romans artúrics són abundants i tenen un paper essencial en el camí que han de recórrer els cavallers i en el seu èxit.

6.1. COM SÓN LES PROTAGONISTES DELS ROMANS

Brunissèn és la protagonista del roman del *Jaufré*, és una donzella òrfena, propietària i senyora del castell i té veu pròpia. És altiva, impulsiva i apassionada amb un caràcter dominant atesa la seva posició i les conveniències socials que li posen traves a l'hora d'expressar els sentiments.

La seva presència té més protagonisme que el de les dames dels altres romans i podem saber els seus sentiments en els monòlegs que ens ofereix reflexionant sobre l'amor que sent per Jaufré.

Brunissèn és la donzella més bella de totes:

Ez a-i de donzellas .v. centz,
Que totas servon Brunesentz
A son plazer la noitz e-l dia
Mas Brunesentz a segnorìa
Sobre totas de gran beotat;
Que cant hom aurìa cercat
Tot est mon e pueis mentagudas
Totas cellas que son nascudas,
Non aurìa om una trobada
Tan bella ni tan jen formada.
Que sol sos beiltz ueils e sa cara
Fai oblidar, qui ben l'esgara,
Totas cellas que vistas a,
Que ja sol nom l'en menbrara.
Car plus est fresca, bella e blanca,
Ni que rosas ne flor de lis;
Que sol ren no-i a mal asis,
Desavinent ni laig estan.
Aisi es faicha per garan,
Que non i a ops ne mais ne mentz.
E sa boca es tant plazentz,
Que par, qui ben la vol garar,
C'ades diga c'om l'an baisar.

²³ CARRE, A. (2007), p. 39.

I quan Jaufré la veu, se n'enamora immediatament:

E Jaufre conoc qu'es irada,
Can l'ausi enaissi parlar,
E pres la mout fort a garar:
Son fron e son col e sa cara,
Que fon fresca e blanca e clara,
Sa boca e sos oils plaisentz,
Clars es amoros e rizentz,
Que'l son entz el cor davallat.
Aissi fon leu enamorat.

(v. 3618-3626)

Brunissèn espera que Jaufré torni a Montbrun i aconseguix, amb un enginy que li permet no mostrar del tot els propis sentiments, que d'una manera lenta i sinuosa, calen més de dos cents versos, Jaufré se li declari. Brunissèn li exigeix una garantia, que la prengui per muller, i tots dos hi estan d'acord.

Laudina la dama del cavaller del lleó, pot passar de l'amor a l'odi ràpidament. Acaba de perdre el marit, però no han de passar gaire hores perquè l'odi que sent cap al cavaller que ha mort el seu marit es transformi en amor. Necessita un cavaller que protegeixi les seves terres i troba convenient casar-se amb Ivany, cavaller de la cort del rei Artús, que immediatament ocuparà el lloc del difunt. Però quan Ivany marxa als tornejos, Laudina li dona un anell, un anell màgic que qui el porta no pot perdre sang ni patir cap mal, i que en canvi no havia donat al seu anterior marit. Podem pensar, doncs, que realment s'havia enamorat d'Ivany, però no de l'anterior marit. Laudina espera pacientment durant un any que Ivany torni, però Ivany se n'ha oblidat

La reina és present en els tres relats. En el roman del *Jaufré* representa el seny i la cortesia:

Es vengutz denantz la raïna,
Que ac la color fresca e fina.
E la domna fon mout cortesa,
Franca, ensinada ez apres;

(v.9565-9568)

En el *Jaufré*, la reina és anomenada Guilalmier, és l'únic roman de tradició artúrica on pren aquest nom, en la resta de romans és anomenada Guenièvre en francès i Ginebra en occità. La reina del roman de *Jaufré*, esposa fidel que representa la cortesia, s'allunya molt de la reina protagonista i adúltera de *El cavaller de la carreta*. En el

Jaufré és l'esposa que estima al seu marit i la dama perfecta, amb gran quantitat de qualitats de les quals Brunissèn prendrà model.

En *El cavaller del lleó* la reina també és una dama assenyada i justa, està al costat del seu marit i reprèn Keu per tenir una llengua tan desagradable i maliciosa.

En canvi, en *El cavaller de la carreta* la reina, és altiva i menysprea el seu enamorat que finalment serà el seu amant. La seva posició dominant en el roman es correspon amb un dels trets característics de l'amor cortès. En aquest relat ella és l'heroïna, però en canvi el seu paper és molt secundari, el vertader protagonista és Lancelot. És de destacar, però, la part humana, quan li concedeix el més alt honor al seu cavaller en la seva trobada nocturna.

6.2. ELS ALTRES PERSONATGES FEMENINS

LES FADES

La fada Morgana, en *El cavaller del lleó*, és una dama benèvola, que li dona a la donzella l'ungüent que ha de curar Ivany de la follia, però aquest fet no és del tot desinteressat, ja que vol que Ivany l'ajudi en la baralla que té amb el seu veí el Compte Alier.

La fada de Gibel, en el *Jaufré*, representa la bondat i la generositat.

LES DONES MALVADES

Al *Jaufré*, la vella que defensa la cruïlla de camins, i que ha convocat el diable per barrar el pas del lloc on vivia, és la mare del gegant leprós i del gegant que ha raptat la filla d'Augier d'Essart, és una dona malgirbada i espantosa que en canvi vesteix amb peces de pells i de seda. Cap al final del relat sabrem que havia estat una dama de grans riqueses i de gran honor que havia caigut en el mal per protegir els seus fills i a qui Jaufré restaura l'honor amb la condició que el diable deixi de barrar el camí.

La filla gran del Senyor de la Negra Espina que vol quedar-se amb les propietats que corresponen a la seva germana també pertany a aquesta categoria.

LES DONZELLES BONES

Luneta, la donzella de Laudine, ajuda a Ivany a escapar de la mort tot donant-li un anell que el fa invisible. És astuta i hàbil, fa de mitjancera entre Ivany i Laudina i quan tot sembla perdut, els ajuda a tornar-se a reconciliar.

Una altra donzella bona és la filla petita del Senyor de la Negra Espina, que ha de passar per la humiliació d'haver de lluitar pel que és seu perquè la seva germana l'hi vol prendre.

DONES INDEFENSES

Les dones indefenses més significatives les trobem al *Jaufré* i són les següents:

La dona del molí, que el rei defensa de la fera quan surt a cercar l'aventura en el primer capítol del relat. La dona crida que l'ajudin i el rei, compassiu se li acosta i veu la bèstia espantosa i fera que es burlarà d'ell i del tots els cavallers que l'acompanyen.

La dona a la qual el gegant leprós li pren el fill demana ajuda a Jaufré perquè li torni viu i d'aquesta manera Jaufré entra a la casa de la que no podrà sortir sense passar per una àrdua prova.

La princesa normanda que Jaufré troba a l'entrar a la casa junt a un altre leprós que la vol prendre a la força i que plora amb desesperació.

La filla d'Augier d'Essart a la qual ha raptat un gegant, que és el germà del gegant leprós i fill de la vella que defensa la cruïlla de camins.

La fada de Gibel a qui Felló li ha pres totes les possessions excepte un castell que li prendrà l'endemà. El temps es tira a sobre i ha de segrestar Jaufré perquè s'enfronti al seu adversari. La fada es mostrarà agraïda i recompensarà Jaufré.

ELEMENTS MÀGICS

La meravella és un element bàsic en la narració medieval i gairebé sempre ve de la mà de la figura femenina.

Yvain és protegit per Luneta, ella li permet passar les proves gràcies al poder de la màgia. Li ofereix un anell i li explica que ha de posar-lo amb la pedra tancada en el puny, i d'aquesta manera es farà invisible als ulls dels altres. Hi ha un altre anell màgic que li dona la seva esposa Laudina i que el converteix en invulnerable als riscos que es pot trobar en els tornejos. I la fada Morgana té l'ungüent que guarirà la follia d'Ivany.

Lancelot també tenia un anell màgic que li havia donat la fada que l'havia criat, la pedra de l'anell tenia la virtut màgica de vèncer la presó de qualsevol encantament si el cavaller la mirava.

En el *Jaufré*, la fada de Gibel premia l'ajuda de Jaufré amb una tenda meravellosa i amb dons sobrenaturals.

I no ens podem oblidar de la poció que veuen Tristany i Isolda i que els convertirà en amants. La mare d'Isolda prepara un beuratge que Branguien, la criada, li ha de donar a Isolda quan vegi el rei Marc perquè s'enamoren. Però per error, l'ajudanta de Branguien, dona la poció a Isolda i a Tristany i ells dos s'enamoren perdudament.

7. L'AMOR

L'amor és la novetat que porten els escriptors del segle XII a les velles històries d'origen cèltic. Hi ha un gir cap a una escriptura que analitza els comportaments dels herois als quals ha donat una vida sentimental i ara en les motivacions de la vida cavalleresca també hi ha l'amor.

Según una frase famosa (de Ch.Seignobos), “el amor es un descubrimiento del siglo XII”. Esta afirmación paradójica puede matizarse. Evidentemente no se refiere al sentimiento espontáneo y natural (si suponemos que existe tal tipo de sentimientos), sino a una estilización de la pasión de origen literario. Como otras expresiones sentimentales, y tal vez en mayor medida que ninguna, el amor está sujeto a modas. La sociedad ofrece a los amantes un cierto repertorio de actitudes y un código valorativo de las mismas. La elaboración de este y su ejemplificación, y su propaganda, suelen correr a cargo de la literatura. Ahí está esa otra famosa frase (de La Rochefoucault) de “que pocos se enamorarían si no hubiesen oído hablar del amor.”²⁴

Però hi ha diferents maneres de viure aquest amor. Hi ha l'amor adúlter de Ginebra i Lancelot que comporta la total submissió del cavaller a la seva dama. L'amor de Tristany i Isolda, una sublim i tràgica història d'amor, més fort que les lleis i que la moral, protagonitzada per Tristany, el nebot del rei Marc de Cornualla i per Isolda la futura esposa del rei. L'amor de Tristany i Isolda és tràgic i profund, un amor antisocial que trenca les regles de la societat cortès perquè és un amor adulterí. Hi ha l'amor d'Ivany on veiem que l'aventura i l'amor són difícils de conciliar. L'amor de Jaufré i Brunissèn on la igualtat dels sentiments els porta al matrimoni:

²⁴ GARCIA GUAL,C.(1988), p. 73.

Amdui son malament nafrat
D'un dart que d'Amor enpenat,
Don hom non pot son colp vezer,
Ne garnimentz no-l pot tener
Cant fer prim. Mas lo colp es gros,
Que no-i a mezolla ni os,
Vena ni nervi que no-l senta.
Aissi nafra can l'atalenta,
Durament e gent e süau,
Que non ve hom son colp ni l'au,
Ne jamais sanat non sera,
Mas per aquel que-l colp fera.
E co-l pot ferir ne nafrar,

(v.7281-7293)

7.1. QUINA CLASSE D'AMOR VIUEN ELS CAVALLERS

Els cavallers en la seva cerca creixen en valors morals i espirituals, però no es poden realitzar completament si aquests valors no els posen al servei d'una dama i de l'amor.

Els protagonistes dels nostres relats es comporten com a models de cavallers idealitzats en perfecció i bellesa. Amb la descripció de Jaufré, tant per les seves condicions físiques com per la seva bellesa, podem veure un jove preparat per a la cavalleria i també per a l'amor:

Ab atant il viron intrar,
Cavalcant un roncín lear,
Un donzell gran e bel e gent;
E venc mout ensinadament;
C'anc mais home de mere nat
Non crei visses miells faïçonat.
D'espallas ac una braçada
E cara gran e ben formada,
Oilltz clars e amoros e rizentz
E cabels saurs e resplandentz
E·ls brasses grosses e cairatz;
Bellas mans e detz ben formatz.
E fon delgatz per la cintura
E ben faitz per la forcadura,
E las ganbas dreichas e grans
E·ls pes caus e mout ben estans.
E ac gonella ben taillada
D'una bruneta paonada,
E cauças de quel mezeis drap,
E una garlanda el cap,
Ben feita de novellas flors,

Et a n'i de moltas colors.
E fon per la cara vermeilltz,
Car ferit l'i ac le solelltz.

(531-554)

En aquests versos es descriu el cavaller amb tot detall i la bellesa que traspua, els ulls clars i amorosos, sembla que ja estigui predisposat per trobar l'amor. L'autor del *Jaufré* ha dotat el protagonista del roman d'una gran bellesa física. Cap dels altres cavallers protagonistes no té aquestes qualitats tan elevades com les que s'han donat al jove Jaufré, l'home ideal en cos i ànima. Aquests versos corresponen al principi, quan Jaufré encara no s'ha enfrontat amb els quatre combats iniciàtics que li donaran una qualitat moral com a cavaller. Efectivament, abans de conèixer Brunissén, Jaufré ha hagut d'adquirir unes qualitats morals, només aleshores estarà preparat per a l'amor.

Jaufré descobreix a Montbrun les dues cares de l'amor, la joia i el turment. La mirada juga un paper fonamental en l'enamorament i en mig d'un conflicte entre ell i Brunissén, Jaufré s'enamora d'ella només de mirar-la:

E pres la mout fort a garar:
Son fron e son col e sa cara,
Que fon fresca e blanca e clara,
Sa boca e sos oils plaisentz,
Clars es amoros e rizentz,
Que·l son entz el cor davallat.
Aissi fon leu enamorat.
On plus la ve, ades li gensa,

(v. 3620-3627)

Però Jaufré és correspost en la mateixa intensitat. Aquí es troben les seves mirades d'igual a igual i tenim una dama enamorada:

E Brunesentz, cant l'au parlar
Tan jen e tan ben razonar,
Es de sa ira refrenada;
Car amor l'a al cor nafrada

(v. 3651-3654)

E Brunesentz a sospirat
E fes l'un regart amoros,
Que non era tant somillos
Jaufre, que tot lo cor no·l saut;
E trasua, mas non de caut,
Antz d'amor, que l'a escalfat.

(v. 3712-3717)

La mirada entre Jaufré i Brunissèn és molt màgica: els dos protagonistes es miren i quan es creuen les seves mirades s'adonen del que és l'Amor, l'amor és viscut amb igual intensitat, els dos s'enamoren al mateix temps. Però Jaufré marxa i Brunissèn es queda a Montbrun sospirant i esperant que Jaufré torni. Quan Jaufré torna, estan tots dos enamorats i viuen una nit d'insomni amorós. En el primerencontre, Brunissèn ja ens havia ofert un monòleg provocat per l'amor. En la segona trobada són els dos enamorats els que ens ofereixen un monòleg on ens deixen veure els seus sentiments i posen al descobert les incerteses que tenen tots els enamorats, les pors de no ser correspostos i les contradiccions, els dubtes i les esperances. La por que el sentiment no sigui compartit fan disputar la raó i l'amor. L'amor els produeix patiment i no poden aclucar els ulls durant tota la nit. Brunissèn amb el seu monòleg ens posa com a exemples del lliurament amorós parelles conegudes de l'antiguitat clàssica i de la tradició artúrica Dido i Enees, Tristany i Isolda, Cligès i Fenisa...

L'endemà, el cavaller quan és davant la seva bella dama, no s'atreveix a dir-li els seus sentiments. Amor el fa ser covard i en canvi Amor dona coratge a Brunissèn que provoca la declaració de Jaufré.

Jaufré es casa amb la donzella, bella i rica, que ha conegut al mig de la seva aventura i de la qual s'ha enamorat i és correspost. El roman s'acaba amb el casament i amb el final feliç.

Amb l'Ivany no tenim l'amor cortès dels trobadors i en el pròleg hi ha un cert to melangiós. Una part de la cort parla d'un amor que ja no existeix:

Els uns explicaven històries mentre els altres parlaven d'Amor, tot evocant els patiments amargs i els bells plaers que sovint reserva als seus deixebles. Heu de saber que, en aquells temps, els seguidors d'Amor se sotmetien dolçament als seus manaments i els consideraven molt profitosos; no com avui, que són ben pocs els qui li resten vassallatge, gairebé tothom l'ha abandonat i s'ha envilit en gran mesura. Abans, els qui estimaven eren tinguts per cortesos, nobles, generosos i honorables; ara Amor ha esdevingut una fal·làcia, perquè els qui no senten res menteixen i diuen que estimen i, presumint-ne sense cap dret, el converteixen en simulació i falsedat.²⁵

Tal com diu Carré, "L' enamorament sempre comença amb la contemplació de la dama",²⁶ i la mirada d' Ivany cap a Laudine li canviarà la vida. La bellesa de la dama entra pels ulls d'Ivany i li fereix el cor.

²⁵ TROYES, Ch.(1988), p. 5.

²⁶ CARRE, A. (2007), p. 41.

“Mentre furgaven per sota els llits i per sota els bancs, va aparèixer una de les dames més belles que s’hagi vist mai sobre la terra. Ningú no ha sentit a parlar d’una cristiana de bellesa tan encisadora, tot i que es lliurava al dolor amb tal deliri que va estar a punt de matar-se.”²⁷ Però ara la dama es pren la revenja sense saber-ho perquè ha ferit el cor del cavaller que ha matat el seu marit.

Chrétien ens descriu els sentiments que van entrant al cor del cavaller a través de la mirada amb unes paraules de gran bellesa i li fan fer unes reflexions íntimes sobre l’amor. “Monsenyor Ivany, que encara és a la finestra, manté els ulls fets en la dama. Com més se la mira més bonica la troba i més s’acreix el seu amor... El cavaller no té altre desig d’ençà que Amor l’ha sorprès a la finestra i aquest anhel el turmenta, perquè no pot creure ni imaginar que arribi a realitzar-se”.²⁸

Però Laudine passa del dol a l’amor en poques hores, sap que al seu castell hi falta el senyor, que necessita un defensor per a la font i que el cavaller que està disposat a prendre el càrrec és un dels millors cavallers del rei Artús, així que es casa amb Ivany sense demora.

L’autor ens demostra que vol conciliar la cavalleria i l’amor, la seva ideologia s’oposa als amors de Tristany i Isolda i elogia l’amor dins el matrimoni, però aquest plantejament també és problemàtic. Ivany ha descuidat l’amor per la seva dama i l’haurà de tornar a conquerir.

Gauvain li diu a Ivany que el fet d’estar casat no ha de permetre que decreixi la seva vàlua perquè la seva dama el podria deixar si anessin a menys la seva fama i el seu valor i l’amor de la dama l’enujaria. Ivany es deixa menar cap als tornejos promentent a Laudina que tornarà al cap d’un any. Quan marxa té el cort partit, però els tornejos li fan perdre la noció del temps i oblidar la seva promesa. Com que ha passat el termini que Laudina li havia donat, diu que no el vol tornar a veure i Ivany se sent avergonyit, fins a perdre la raó.

Aquí podem veure la contradicció, per una banda, si el cavaller es queda al costat de la seva dama i no va als tornejos el seu valor és devaluat, però si no compleix en el termini donat per la dama, aquesta li retira el seu amor.

En *Lancelot* tenim un amor amb molta més força. L’amor de Lancelot per la reina Ginebra correspon a la *fin’ amors*, la submissió absoluta de l’enamorat que per l’amor de la seva dama és capaç de passar per les proves i els obstacles més difícils, però

²⁷ TROYES, Ch.(1988), p. 30.

²⁸ TROYES, Ch.(1988), p. 36.

pensar en ella li dóna valor per seguir endavant, perquè l'amor és poderós i té una força extraordinària. Lancelot s'emociona només de veure els cabells daurats de la reina presos en la pinta oblidada a la font.

Lancelot ha d'anar a cercar la seva estimada al país on ningú torna. Ha de córrer un gran risc, però la passió que sent per la reina no li fa veure el perill.

Les normes de l'amor cortès, segons C.S.Lewis en el seu estudi sobre l'al·legoria de l'amor són quatre: humilitat (de l'amant), cortesia, adulteri i religió de l'amor²⁹ i aquesta novel·la compleix aquests quatre requisits.

Lancelot ha de passar la vergonya d'anar amb la carreta on porten els morts i guanyar-se el menyspreu de tothom per provar la seva total submissió a la voluntat de la seva dama. Només una paraula de la seva dama el pot fer combatre més bé o més malament, depèn en tot de la voluntat i els capricis de la reina.

Després de tots els obstacles que ha passat Lancelot i d'haver arriscat la seva vida per rescatar-la, la reina Ginebra ni el mira perquè per un moment ell va dubtar de pujar a la carreta. La dama pot mostrar-se irada i amb tota la fredor pot menysprear al cavaller per provar el seu amor, ella sempre té l'última paraula, és evident que no oblida que ella és una reina. I en la trobada amorosa entre Ginebra i Lancelot, aquest s'apropa al llit de la reina, com si es tractés d'un altar perquè l'estima amb adoració. L'amor de Lancelot és el "*fole amor*", un amor desmesurat que va més enllà del seny. Però aquest és un amor impossible i un cop l'ha rescatada, la deixa al costat del rei Artús que no ha fet cap esforç per recuperar-la.

7.2. L'AMOR I L'AVENTURA

L'amor i l'aventura són dos aspectes inseparables en els nostres cavallers. Mitjançant l'aventura el cavaller obtindrà la fama i la glòria que l'encaminaran cap a l'amor de la seva dama. El cavaller ha de ser valent i destre, tal com eren els cavallers de la literatura èpica, però amb unes noves característiques que fan referència a la cortesia i a l'amor que ha introduït en la novel·la Chrétien de Troyes.

²⁹ GARCIA GUAL,C.(1988), p. 74.

Tal com ens diu Erich Auerbach: “En el mundo cortesano no puede ocurrir más que hechos de armas y amores, y ambos son de índole especial. No son sucesos o impresiones que puedan esfumarse con el tiempo, sino que se vinculan por siempre a la persona del caballero perfecto, y pertenecen a su misma definición, de modo que éste no puede hallarse ni por un instante sin aventuras de armas y sin cautiverio de amor, y si tal cosa le ocurriera, se perdería y dejaría de ser un caballero”.³⁰

La funció de les armes, doncs, està encaminada a obtenir la perfecció cavalleresca mitjançant l'aventura. L'aventura vol dir risc, perill, i el cavaller ha d'utilitzar les armes per lluitar amb tot tipus de criatures que s'aniran interposant en el seu camí i que simbolitzaran la injustícia i el mal. El cavaller s'anirà superant a mesura que surti vencedor de les proves que li son destinades fins assolir el grau de perfeccionament que li donarà un lloc en el món cavalleresc. Però el cavaller ha de ser amable i cortès en les relacions amb les dames i també ha d'estar dotat d'un físic atractiu. La bellesa física és necessària perquè pugui enamorar una dama, tal com Jaufre ha enamorat Brunissèn només de veure'l.

Podríem dir que l'aventura és una eina per a poder assolir un grau màxim de realització personal dins el món cavalleresc, i en aquest procés hi fa un paper molt important l'amor per una dama.

³⁰ AUERBACH, E. (2002) p. 136.

8. CONCLUSIONS

Amb aquest treball es volia analitzar si l'amor i l'aventura eren compatibles en l'obra el *Jaufré*. Per a poder-ho fer, l'hem enfocat des de la vessant comparativa amb dues obres que l'autor del *Jaufré* coneixia i que tenen en comú nombrosos elements de la matèria artúrica: *El cavaller del lleó* i *El cavaller de la carreta*.

Primer hem situat el *Jaufré* en el context literari i hem pogut comprovar que la literatura cavalleresca canvia a mesura que també canvia la societat que representa. Aquesta evolució ens porta a la novel·la de Chrétien de Troyes que dona als seus personatges sentiments i passions i els protagonistes escenifiquen la síntesi de l'ideal cavalleresc: l'amor i l'aventura.

Les tres novel·les estan construïdes sobre un esquema narratiu que tindrà molt èxit en la literatura cavalleresca: mitjançant la superació de tot un seguit d'aventures, a quina més difícil de passar, el cavaller ens mostra la seva vàlua per a obtenir un reconeixement i l'amor de la seva dama o donzella. El que és clar és que no pot haver-hi cavalleria sense amor, però també que amor i cavalleria poden estar en conflicte.

Chrétien de Troyes defensa el matrimoni i la combinació d'aquests dos motors amor-cavalleria. Així, en *El cavaller del lleó*, Ivany recupera l'amor de Laudine i es queda al seu costat, només en el *Cavaller de la carreta* que és una obra d'encàrrec s'allunya d'aquest plantejament. Una de les singularitats de Chrétien ha estat precisament la de defensar la compatibilitat del matrimoni, amb la cavalleria.

Hem destacat l'entrada en escena de Jaufré. És un jove ben plantat i valent, amb les qualitats físiques que ha de tenir un cavaller, però ha d'assolir unes qualitats morals que ha d'adquirir després de resoldre les aventures que se li presenten pel camí i ha de ser abans d'entrar a Montbrun i conèixer Brunissén. Quan l'autor ens descriu el Jaufré que entra a Montbrun ja ens revela la seva identitat cavalleresca. Montbrun és cabdal en l'evolució de la seva vida cavalleresca, hi coneix l'amor i l'amor el canvia, la seva lluita ja és diferent perquè ara lluitarà per amor i vencerà Taulat.

Així doncs el *Jaufré* acaba amb un matrimoni entre els dos enamorats després de l'aprenentatge del cavaller que ha arribat a ser un heroi en el seu recorregut a través de l'aventura. L'autor defensa la conveniència que l'amor de Jaufré i Brunissén acabi en feliç matrimoni, i per a fer-ho més solemne sol·licita permís al rei Artús i el matrimoni

es celebra amb la presència d'un prelat. Per tant Jaufré és l'heroi perfecte, un cavaller que pot trobar l'equilibri entre l'amor i l'aventura.

BIBLIOGRAFIA

- AUERBACH, E. (2002). *Mimesis*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica, Lengua y estudios literarios.
- BÉDIER, J. (1996). *El romanç de Tristany i Isolda*. Barcelona: Quaderns Crema.
- BORRÀS, L; CIRLOT, V. *Literatures romàniques medievals*. Barcelona: UOC.CD.
- BORRÀS, L; PINTO, R.; ADELL, J.E. *Temes de literatura universal*. Barcelona: UOC.CD.
- BORRÀS, L. (1999). *Més enllà de la raó*. Barcelona: Quaderns Crema.
- CARRE, A. (2007). *Narrativa catalana medieval en vers (El Jaufré i l' Espill de Jaime Roig)*. Barcelona: UOC.
- CARRE, A. *Narrativa catalana medieval*. Barcelona: UOC.CD.
- CIRLOT, V. (2005). *Figuras del destino. Mitos y símbolos de la Europa Medieval*. Madrid: Ediciones Siruela.
- ESPADALER, A.M. (2002). "Sobre la densitat cultural del Jaufré" A Badia, Lola; Cabré, Míriam; Martí, Sadurní (Ed.), *Literatura i cultura a la corona d' Aragó* (p.335-353). Barcelona: PAM.
- GARCIA GUAL,C.(1988). *Primeras novelas Europeas*. Madrid: Istmo.
- JAUFRE (1996).(Traducció de Fernando Gómez Redondo). Madrid: Gredos.
- JAUFRE (Edició en vers de Charmaine Lee) <http://www.riale.unina.it/jaufre-i.htm>
- JAUFRE (2006).(A cura de Charmaine Lee) Roma: Carocci.
- LE ROMAN DE JAUFRÉ (1960). (Edició i traducció de R.Lavaud i R. Nelli), en *Les Trobateurs*, Brugues, Les Éditions Desclée de Brouwer, pp.7-618.
- PUJOL, J. (2002). *La memòria literària de Joanot Martorell*. Barcelona: Curial Edicions catalanes. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- SOLER, A.(1999).*Literatura catalana medieval I La poesia trobadoresca*: Cerverí de Girona. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- TROYES, Ch. (2001). *El cavaller del lleó*. Barcelona: Quaderns Crema.
- TROYES, Ch.(1988) *El caballero del león*, traducció i introducció de Isabel de Riquer. Madrid: Alianza Editorial S.A.
- TROYES, Ch. (1994). *El caballero de la Carreta*. Madrid: Alianza Editorial, S.A.

TROYES, Ch. (1989) *El Conte del Graal*, traducció i pròleg de Martí de Riquer.
Barcelona: Quaderns Crema

RIQUER, M.; VALVERDE, J. M. (2007). *Historia de la literatura universal* (Vol. 1)
Madrid: Editorial Gredos S.A.

GUTIERREZ, S. (2007-2008) *En torno al caballero encantador de Jaufré y sus posibles modelos no artúricos*. Estudios Románicos, Volumen 16-17, pp.503-514.
Universidad de Santiago de Compostela.

RECURSOS ELECTRÒNICS

<http://www.udg.edu/ilcc/narpan.html>

Narpan. Universitat de Girona

<http://bfm.ens-lsh.fr>

Base de français medieval

<http://gallica.bnf.fr>

Les romans en vers du cycle de la table ronde

<http://www.riale.unina.it>

Repertorio informatizzato dell'antica letteratura catalana